

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رضایت نامه و برائت نامه

دکتر علی بناگذار محمدی
متخصص پزشکی قانونی و مسمومیتها
استادیار دانشگاه علوم پزشکی تهریز
بخش مسمومیت-بیمارستان سینا

● پزشک و کادر پزشکی

● دیدگاه حقوق دانها

● اتانازی گاهاً اخلاقی ولی غیر قانونی

جرایم انتظامی، مدنی؛ کیفری

آیین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه ای شاغلین حرفه های پزشکی و وابسته در سازمان نظام پزشکی

ماده ۱۸ - پزشک معالج مسؤل ادامه درمان بیمار خود در حد توانایی و تخصص به استثنای موارد ضروری است ، مگر اینکه بیمار یا بستگان او مایل نباشند . تبصره - موارد اورژانس از شمول این ماده مستثنی است و پزشک مکلف به هرگونه اقدام درمانی بدون توجه به نظر و اذن بیمار یا همراهان او میباشد.

قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی

ماده

واحد

-

هرکس شخص یا اشخاصی را در معرض خطر جانی مشاهده کند و بتواند با اقدام فوری خود یا کمک طلبیدن از دیگران یا اعلام فوری به مراجع یا مقامات صلاحیتدار از وقوع خطر یا تشدید نتیجه آن جلوگیری کند بدون اینکه با این اقدام خطری متوجه خود خود او یا دیگران شود و با وجود استمداد یا دلالت اوضاع و احوال بر ضرورت کمک از اقدام به این امر خودداری نماید. **به حبس جنحه ای تا یک سال و یا جزای نقدی تا پنجاه هزار ریال محکوم خواهد شد.** در این مورد اگر مرتکب از کسانی باشد که به اقتضای حرفه خود می توانسته کمک موثری بنماید **به حبس جنحه ای از سه ماه تا دو سال یا جزای نقدی از ده هزار ریال تا یکصد هزار ریال محکوم خواهد شد.**

- ماده 1 آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب 1354.3.5 :

– فوریت‌های پزشکی به مواردی از اعمال پزشکی اطلاق می‌شود که بایستی بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید باعث خطرات جانی، نقص عضو، یا عوارض صعب‌العلاج و یا غیر قابل جبران خواهد شد.

- ماده 2 :

– از نظر این آیین‌نامه فوریت‌های پزشکی (اورژانس) شامل موارد زیر می‌شود:

1 مسمومیت‌ها/ 2 سوختگی‌ها/ 3 زایمان‌ها/ 4 صدمات ناشی از حوادث و سوانح و وسائل نقلیه/ 5 سکته‌های قلبی و مغزی/ 6 خونریزی‌ها و شوک‌ها/ 7 اغماء/ 8 اختلالات تنفسی شدید و خفگی‌ها/ 9 تشنجات/ 10 بیماریهای عفونی خطرناک مانند مننژیت‌ها/ 11 بیماریهای نوزادانی که نیاز به تعویض خون دارند./ 12 سایر مواردی که در شمول تعریف ماده 1 قرار می‌گیرد

1: بنظر شما اعلام رضایت کدامیک از افراد زیر در رابطه با عدم شروع CPR (اقدامات حمایتی قلبی و تنفسی) در یک بیمار سرطانی End Stage قابل قبول و قانونی می باشد:

1. رضایت دوستان و آشنایان بیمار مبنی بر عدم شروع CPR
2. اعلام رضایت قبلی از سوی خود بیمار
3. اعلام رضایت از سوی همسر بیمار
4. اعلام رضایت از سوی والدین بیمار
5. اعلام رضایت از سوی تمامی بستگان درجه اول بیمار
6. اعلام رضایت از سوی تمامی بستگان درجه اول بیمار همراه با رضایت قبلی خود بیمار
7. اخذ یا ارائه رضایت نامه جهت عدم شروع CPR به هیچ وجه قانونی نمی باشد

2: یک بیمار مبتلا به بیماری ایدز دچار سپسیس شدید و عوارض متعدد End Organ شده و امیدی به بهبودی وی نمیباشد؛ بنظر شما اعلام رضایت مکتوب کدامیک از افراد زیر در رابطه با خاموش کردن دستگاه تهویه مصنوعی که بیمار جهت زنده ماندن نیازمند آن است، قانونی می باشد:

1. رضایت دوستان و آشنایان بیمار مبنی بر جدا کردن وی از دستگاه ونتیلاتور
2. اعلام رضایت قبلی از سوی خود بیمار
3. اعلام رضایت از سوی همسر بیمار
4. اعلام رضایت از سوی والدین بیمار
5. اعلام رضایت از سوی تمامی بستگان درجه اول بیمار
6. اعلام رضایت از سوی تمامی بستگان درجه اول بیمار همراه با رضایت قبلی خود بیمار
7. اخذ یا ارائه رضایت نامه جهت عدم شروع CPR به هیچ وجه قانونی نمی باشد

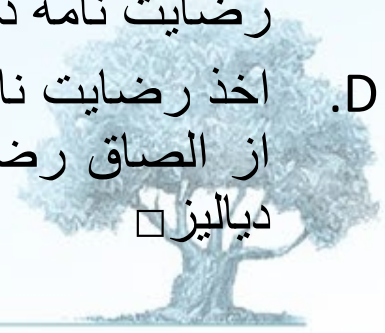
3: بنظر شما در بیماری که بدون انجام دیالیز مرگ وی حتمی است (پتاسیم 9 و تغییرات نواری)؛ در چه صورت علارغم **عدم رضایت بیمار و همراهانش** به انجام دیالیز اورژانس بایستی اقدام به کاتترگذاری و شروع دیالیز بیمار نمود؟

1. بیمار با سن زیر 18 سال
2. بیمار مبتلا به سایکوز
3. بیمار مبتلا به افسردگی
4. بیمار مبتلا به دلیریوم
5. بیمار کمایی
6. بیمار هوشیار و آگاه به زمان و مکان

4: در بیماری که بدون انجام دیالیز مرگ وی حتمی است (اندیکاسیون دیالیز اورژانس دارد) ولی بیمار و همراهانش رضایت به تعبیه کاتتر و شروع دیالیز ندارند، طبق قانون کدامیک از موارد زیر را انجام می‌دهید؟

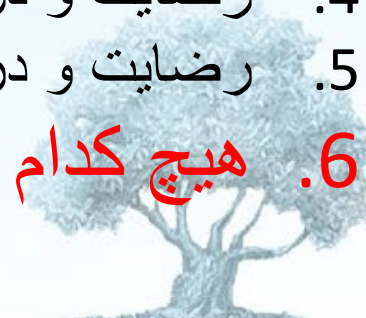
- A. ترخیص بیمار علارغم عدم رضایت بیمار به ترخیص
- B. تعبیه کاتتر و شروع دیالیز بدون رضایت بیمار و بستگانش (علارغم رضایت بیمار به ترخیص)
- C. اخذ رضایت نامه از بیمار و همراهانش مبنی بر عدم انجام دیالیز و بعد از الصاق این رضایت نامه در پرونده، عدم تعبیه کاتتر و عدم انجام دیالیز
- D. اخذ رضایت نامه و برائت نامه از بیمار و همراهانش مبنی بر عدم انجام دیالیز و بعد از الصاق رضایت نامه و برائت نامه ها در پرونده، عدم تعبیه کاتتر و عدم انجام دیالیز

5: بر اساس اطلاعات علمی موجود یک بیمار لاعلاج حداکثر در طی مدت یک هفته فوت خواهد نمود. بیمار دچار غم درد و رنج بسیار تمایل به ادامه درمانهای نگهدارنده دارد. با توجه به هزینه بالای درمان و پروگنوز خیلی بد و نیز بد خلقی، رفتارهای غیر اجتماعی و ناپسند بیمار؛ در خواست کدامیک از افراد زیر برای قطع درمان و تسریع در مرگ بیمار با هدف کاهش درد و رنج بیمار و بستگانش قانونی میباشد؟

1. درخواست پزشک
2. درخواست سایر کادر پزشکی
3. رضایت و درخواست بستگان درجه اول
4. رضایت و درخواست والدین
5. رضایت و درخواست همسر و فرزندان

6. هیچ کدام

6-در یک زن عاقل و بالغ و هوشیار که نیازمند هیستریکتومی الکتیو است، اخذ رضایت نامه از کدامیک از افراد زیر لازم است؟

- A. مادر
- B. شوهر
- C. پدر
- D. فرزندان
- E. نماینده قانونی فرد
- F. خود فرد

7-در یک فرد عقب مانده ذهنی که نیازمند آنژیوپلاستی است، رضایت نامه ارائه شده (جهت انجام آنژیوپلاستی) توسط کدامیک از افراد زیر اعتبار قانونی بیشتری دارد؟

- A. مادر
- B. همسر
- C. پدر
- D. فرزندان
- E. نماینده قانونی فرد
- F. خود فرد

8- در یک زن عاقل و بالغ و هوشیار که نیازمند جراحی
بای پس کرونری است، اخذ رضایت نامه از کدامیک از
افراد زیر لازم است؟

- A. مادر
- B. شوهر
- C. پدر
- D. فرزندان
- E. نماینده قانونی فرد
- F. خود فرد

رضایت نامه و برائت نامه !

دکتر علی بناگذار محمدی
متخصص پزشکی قانونی و مسمومیتها
استادیار دانشگاه علوم پزشکی تبریز

رضایت نامه

و

برائت نامه

• ماده 158 قانون مجازات اسلامی :

ارتکاب رفتاری که طبق قانون جرم محسوب می‌شود، در موارد زیر قابل مجازات نیست:

6. هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی آنها و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام شود. در موارد فوری اخذ رضایت ضروری نخواهد بود.

اضطرار، فوریت و نیز ضرورت بعضی موارد خاص قانونی همچون قانون طرز جلوگیری از بیماریهای آمیزشی و واگیردار و قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی از استثنائات وارده بر اصول اخذ رضایت و برائت میباشند.

- ماده 1 آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب 1354.3.5 :

– فوریت‌های پزشکی به مواردی از اعمال پزشکی اطلاق می‌شود که بایستی بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید باعث خطرات جانی، نقص عضو، یا عوارض صعب‌العلاج و یا غیر قابل جبران خواهد شد.

- ماده 2 :

– از نظر این آیین‌نامه فوریت‌های پزشکی (اورژانس) شامل موارد زیر می‌شود:

1 مسمومیت‌ها/ 2 سوختگی‌ها/ 3 زایمان‌ها/ 4 صدمات ناشی از حوادث و سوانح و وسائل نقلیه/ 5 سکته‌های قلبی و مغزی/ 6 خونریزی‌ها و شوک‌ها/ 7 اغماء/ 8 اختلالات تنفسی شدید و خفگی‌ها/ 9 تشنجات/ 10 بیماریهای عفونی خطرناک مانند مننژیت‌ها/ 11 بیماریهای نوزادانی که نیاز به تعویض خون دارند./ 12 سایر مواردی که در شمول تعریف ماده 1 قرار می‌گیرد

- **از منظر حقوقی** انجام اعمال پزشکی و درمانی، نوعی تعرض در جسم و روان بیمار ان میباشد و درمان بیمار بدون رضایت او (بجز در موارد اورژانس) غیر قانونی است

- رضایت بیمار یعنی تمایل درونی و موافقت آزادانه بیمار جهت تعرض به حقوق قانونی و تصرف در جسم و روان او

- شروط لازم برای مشروعیت اعمال پزشکی :

1. رضایت بیمار

2. اجازه قانون

– مثال:

- اقدام به جراحی بدون اخذ رضایت نامه : نوعی ضرب و جرح

- جراحی بعد از اخذ رضایت ناکافی : نوعی قصور پزشکی (میتواند باشد) (بی‌مبالاتی)

• انواع رضایت نامه در مراکز پزشکی :

1. رضایت جهت انجام اقدامات تشخیصی و درمانی توسط کادر پزشکی

2. رضایت شخصی جهت ترخیص یا عدم شروع یا عدم ادامه درمانهای لازم (امتناع از درمان)

در محاکم اثبات رضایت بر عهده پزشک و اثبات عدم رضایت بر عهده بیمار میباشد

• انواع رضایت بیمار به درمان :

1. ضمنی (تلویحی)

- بیمار رضایت خود را با انجام فعل و عمل خود اعلام میکند
مثلاً مراجعه به مطب-اجازه به انجام خونگیری

2. صریح (ابرازی، اظهاری، مطلق) :

A. شفاهی

B. کتبی

اخذ رضایت شفاهی از بیمار خصوصاً در حضور شاهد معتبر، همان ارزش رضایت مکتوب را دارد ولی در صورت انکار بیمار، رضایت مکتوب زودتر قابل اثبات میباشد

خاطرات فراموش و از حافظه پاک میشوند

سند تاریخ دار و مکتوب باقی می ماند

● شرایط رضایت نامه معتبر:

1. رضایت آزادانه، داوطلبانه و از روی میل و اراده باشد
2. رضایت آگاهانه باشد.
3. رضایت قبل از اعمال طبی و یا حداقل مقارن با اقدامات پزشکی اخذ شود.
4. رضایت دهنده دارای اهلیت و شخصیت قانونی باشد.

● منظور از رضایت آزادانه:

- بیمار تحت تاثیر اکراه و تهدید، اجبار، فریب و نیرنگ قرار نداشته باشد
- در اینصورت پزشک علاوه بر مجازات مرتبط با ضرب و جرح بیمار، حسب مورد مثلاً به مجازات مقرر در رابطه با فریب بیمار نیز محکوم میشود.

● منظور از رضایت آگاهانه :

1. شرایط، ماهیت، پیش آگهی، خطرات و مزایای اقدام طبی تفهیم شده باشد.
2. روشهای درمانی (یا تشخیصی تهاجمی) دیگری که میتوان بکار برد اطلاع داده شود تا انتخاب بیمار بر اساس تشخیص صحیح و آگاهی باشد.
3. اطلاعات لازم در زمینه نوع بیماری و عوارض بیماری در اختیار رضایت دهنده قرار گیرد
 - توضیح عواقب عدم رضایت به درمان (یا اقدام تشخیصی تهاجمی)
 - توضیح عوارض عدم انجام اقدام طبی پیشنهادی
4. درج داوطلبانه بودن رضایت در مضمون رضایت نامه

- منظور از اهلیت رضایت دهنده :

- بالغ ، عاقل و رشید بودن فرد رضایت دهنده میباشد
- در مواردی که فرد صغیر ، کودک ، مجنون ، مست ، سفیه یا غیر رشید میباشد بایستی از نمایندگان قانونی بیمار رضایت را اخذ نمود.
(اهمیت شخصیت رضایت دهنده)

- اهلیت عبارتست از :

- صلاحیت و شایستگی انسان برای دارا شدن حقوق قانونی و مشروع برای خود و برخورداری از حق دخل و تصرف در آن حقوق

● منظور از شخصیت رضایت دهنده :

- وجود خود بیمار برای اخذ رضایت میباشد

- بجز :

1. در مواردی که فرد اهلیت نداشته باشد

(فرد صغیر، کودک، مجنون، مست، سفیه یا غیررشید میباشد)

2. اقداماتی که در زندگی زناشویی موثر هستند مدنظر باشد مانند:

ا. بستن لوله رحم

ب. برداشتن رحم یا تخمدانهای زن

در این صورت علاوه بر خود فرد بایستی همسر بیمار نیز رضایت نامه آگاهانه را امضاء کند.

● در مواردی که فرد اهلیت نداشته باشد طبق قانون تنها افراد زیر قادر به ارائه رضایت نامه میباشند: (نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه)

1. بدر

2. جدیری

3. وصی

4. قبیح

5. وکیل با داشتن اختیارات مالی

6. مادر صغیری که حضانت و تامین هزینه زندگی صغیر با اوست.

- در مواردی که خود بیمار قادر به ابراز رضایت نباشد همسر و فرزندان و بستگان مریض در صورت نداشتن نمایندگی قانونی، حق دادن رضایت نامه و برائت پزشک معالج را ندارند

- ماده 351 قانون مجازات اسلامی:

– ولی دم همان ورثهٔ مقتول است، به جز زوج یا زوجه او که حق قصاص ندارد

- ماده 352- اگر حق قصاص، به هر علت، تبدیل به دیه شود یا به مال یا حقی مصالحه شود، همسر مقتول نیز از آن ارث می‌برد. اگر برخی از اولیای دم، خواهان قصاص و برخی خواهان دیه باشند، همسر مقتول، از سهم دیه کسانی که خواهان دیه می‌باشند، ارث می‌برد.

- ماده 353- هرگاه صاحب حق قصاص فوت کند، حق قصاص به ورثه او می‌رسد حتی اگر همسر مجنی‌علیه باشد.

برائت نامه

- برائت بمعنی خلاصی و پاک شدن از عیب و تهمت بوده
- در تعاریف حقوقی، برائت خالی بودن ذمه شخص معین از تعهد را گویند
- ذمه بمعنی عهد، پیمان و ضمان بوده و حقی است که شخصی به عهده دیگری دارد.
- بری الذمه بمعنی فقدان تعهد میباشد.
- ابراء پزشک آن است که بیمار یا نمایندگان قانونی او قبل از درمان بیمار، ذمه پزشک را به پیامدهای احتمالی اقدامات درمانی مبرّی سازند.

برائت نامه بایستی دارای همان شرایطی باشد که در مبحث رضایت به آنها اشاره شد

طبق قانون مجازات اسلامیسال 92 ، اخذ برائت قبل از درمان رافع مسئولیت پزشکی است. (به شرط و شروط)

ماده 495- هرگاه پزشك در معالجاتي كه انجام مي‌دهد موجب تلف يا صدمه بدني گردد، ضامن ديه است **مگر آنكه**

1. عمل او مطابق مقررات پزشكي و موازين فني باشد

2. **يا** اين كه قبل از معالجه برائت گرفته باشد

3. **و** مرتكب تقصيري هم نشود

(1يا2)+3

1 يا (2+3)

و چنانچه اخذ برائت از مريض به دليل نابالغ يا مجنون بودن او، معتبر نباشد و يا تحصيل برائت از او به دليل بيهوشي و مانند آن ممكن نگردد، برائت از ولي مريض تحصيل مي‌شود.

تبصره 1- در صورت **عدم قصور يا تقصير پزشك** در علم و عمل براي وي ضمان وجود ندارد هرچند برائت اخذ نكرده باشد.

تبصره 2- ولي بیمار اعم از ولي خاص است مانند پدر و ولي عام كه مقام رهبري است. در موارد فقدان يا عدم دسترسي به ولي خاص، رئيس قوه قضائيه با استيدان از مقام رهبري و تفويض اختيار به دادستانهاي مربوطه به اعطاي برائت به طبيب اقدام مي‌نمايد.

ماده 496- پزشك در معالجاتي كه دستور انجام آن را به مريض يا پرستار و مانند آن صادر مي‌نمايد، در صورت تلف يا صدمه بدني ضامن است مگر آنكه مطابق ماده(495) اين قانون عمل نمايد.

تبصره 1 - در موارد مزبور، هرگاه مريض يا پرستار بداند كه دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف مي‌شود و با وجود اين به دستور عمل كند، پزشك ضامن نيست بلكه صدمه و خسارت مستند به خود مريض يا پرستار است.

تبصره 2 - در قطع عضو يا جراحات ايجاد شده در معالجات پزشكي طبق ماده(495) اين قانون عمل مي‌شود.

ماده 497- در **موارد ضروري** كه تحصيل برائت ممكن نباشد و پزشك براي نجات مريض، طبق مقررات اقدام به معالجه نمايد، كسي ضامن تلف يا صدمات وارده نيست.

ماده 155 قانون مجازات اسلامی - جهل به حکم، مانع از مجازات مرتکب نیست
مگر اینکه تحصیل علم عادتاً برای وی ممکن نباشد یا جهل به حکم شرعاً عذر محسوب شود.

تبصره- جهل به نوع یا میزان مجازات مانع از مجازات نیست

ماده 365- در قتل و سایر جنایات عمدی، **مجنی علیه** می‌تواند پس از وقوع جنایت و پیش از فوت، از حق قصاص **گذشت کرده یا مصالحه** نماید و اولیای دم و وارثان نمی‌توانند پس از فوت او، حسب مورد، مطالبه قصاص یا دیه کنند، لکن مرتکب به تعزیر مقرر در کتاب پنجم «تعزیرات» محکوم می‌شود.

ماده 616(847) قانون مجازات اسلامی : در صورتی که قتل غیر عمد به واسطه بی احتیاطی یا بی مبالاتی یا اقدام به امری که مرتکب در آن مهارت نداشته است یا به سبب عدم رعایت نظامات واقع شود مسبب به **حبس [تعزیری]** از یک تا سه سال و **نیز به پرداخت دیه** در صورت مطالبه از ناحیه اولیای دم محکوم خواهد شد مگر اینکه خطای محض باشد.

جهت کاهش مشکلات در آینده :

1. اخذ رضایت و یا برائت نامه بعد از انجام مشاوره تخصصی مرتبط
2. رفتار محترمانه با بیماران
3. تشکیل پرونده پزشکی با رعایت اصول رازداری پزشکی
- (بهترین حامی پزشک در محاکم ، اسناد و داده های موجود در پرونده پزشکی بیماران میباشد)
4. علمی ، قانونی ، مشروع و اخلاقی بودن اقدام درمانی انجام گرفته

thanks for your attention

ولی

- ماده 1180 قانون مدنی :

– طفل صغیر ،تحت ولایت قهری پدر و جد پدری خود میباشد و همچنین است طفل غیر رشید یا مجنون در صورتی که عدم رشد یا جنون او متصل به صغر باشد.

- ماده 1181 قانون مدنی :

– هر یک از پدر و جد پدری نسبت به اولاد خود ولایت دارند.

- ماده 1194 قانون مدنی :

– پدر و جد پدری و وصی منصوب از طرف یکی از آنان ولی خاص طفل نامیده میشود.

قیم

- ماده 1193 قانون مدنی:

– همین که طفل، کبیر و رشید شد از تحت ولایت خارج میشود و اگر بعداً سفیه یا مجنون شود قیمی برای او معین میشود.

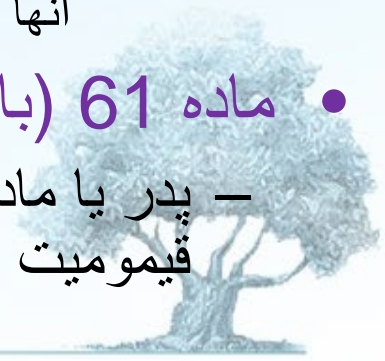
- ماده 1218 قانون مدنی :

– برای اشخاص ذیل نصب قیم میشود:

1. برای صغاری که ولی خاص ندارند.
2. برای مجانین و اشخاص غیر رشید که جنون یا عدم رشد آنها متصل به زمان صغر آنها بوده و ولی خاص نداشته باشند.
3. برای مجانین و اشخاص غیر رشید که جنون یا عدم رشد آنها متصل به زمان صغر آنها نباشد.

- ماده 61 (باب دوم-فصل دوم-ترتیب تعیین قیم) قانون امور حسبی :

– پدر یا مادر محجور مادام که شوهر ندارد با داشتن صلاحیت برای قیمومیت بر دیگران مقدم میباشد.

وصی

- ماده 860 قانون مدنی :

– غیر از پدر و جد پدری کس دیگر حق ندارد بر صغیر وصی معین کند.

- ماده 1188 قانون مدنی :

– هر یک از پدر و جد پدری بعد از وفات دیگری میتواند برای اولاد خود که تحت ولایت او میباشد وصی معین کند تا بعد از فوت خود در نگهداری و تربیت آنها مواظبت کرده و اموال آنها را اداره نماید.

- ماده 1189 قانون مدنی :

– هیچ یک از پدر و جد پدری نمیتواند با حیات دیگری برای مولی علیه خود وصی معین کند.

- ماده 1194 قانون مدنی :

– پدر و جد پدری و وصی منصوب از طرف یکی از آنان ولی خاص طفل نامیده میشود.

مادر صغیری که حضانت و تامین هزینه زندگی صغیر با اوست:

- ماده واحده قانون حق حضانت فرزندان صغیر یا محجور به مادران آنها (مصوب 6/5/1364):

– حضانت فرزندان صغیر یا محجوری که پدرانشان به مقام والای شهادت رسیده و یا فوت شده باشند با مادران آنها خواهد بود و هزینه متعارف زندگی این فرزندان چنانچه از اموال خودشان باشد در اختیار ولی شرعی است و اگر از طریق بودجه دولت یا بنیاد شهید پرداخت میشود در اختیار مادرانشان قرار میگیرد مگر آنکه دادگاه صالح در موارد ادعای عدم صلاحیت مادر حکم به عدم صلاحیت بکند.

